

Araplara Türkçe Öğretimini Etkileyen Değişkenler: Bir Alan Yazını İncelemesi*

Araştırma Makalesi / Research Article

Hassan Mansour Hassan Ibrahim Mohamed¹

¹Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, hmansur595@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3875-847X

Öz

Son yıllarda dünya çapında eğitim, iş imkânları, evlilik veya seyahat gibi çeşitli sebeplerden dolayı Türkçeye yoğun ilgi gösterilmektedir. Arap öğrenciler Türkçeye ilgi gösteren hedef kitlelerden biridir. Ancak hedef kitle Arap öğrenciler olunca Arapçanın farklı lehçeleri gibi değişkenler ortaya çıkmaktadır. Arap ülkelerinin her birinde kaynağını Fusha denilen standart Arapçadan almış lehçeler konuşulmaktadır. Arapçanın lehçelerinde benzerlikler görülse de farklılıklar da gözlemlenmektedir. Coğrafya, iklim, kültür, yaşam tarzı, ekonomi veya diğer milletlerle olan ilişkiler gibi sebeplerden kaynaklanan bu farklılıklar, lehçenin oluşum sürecini etkilemektedir. Bu nedenle lehçeler arasında ses, morfoloji, söz dizimi ve sözcük yapısı bakımından farklılıkları görmek mümkündür. Bunun için Araplara Türkçe öğretilirken standart Arapçadan kaynaklanan sorunlarla karşılaşıldığı gibi Arapçanın farklı lehçelerinden kaynaklanan sorunlarla da karşılaşılmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmanın amacı, Arap öğrencilere Türkçe öğretilirken Arapçanın farklı lehçelerinden kaynaklanan sorunları saptamaktır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada çeşitli Arap ülkelerinde konuşulan bazı lehçeler ele alınmış, bu lehçelerin birbirleriyle gösterdikleri farklılıklar belirlenmeye çalışılmış ve söz konusu farklılıkların Türkçe öğrenen Arap öğrencilere etkisi tartışılmıştır. Nitel yaklaşımın benimsendiği bu çalışmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışmada Arap öğrencilerin özellikle Arapça-Türkçe arasındaki ortak sözcüklerin telaffuzlarında problemler yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu problemlerin bazı seslerin farklı lehçelerde farklı biçimlerde seslendirildiklerinden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Bunun yanı sıra, Arap ülkelerinde İngilizce veya Fransızca gibi diller konuşulmaktadır. Bu nedenle Araplara Türkçe öğretimi esnasında bu dillerden kaynaklanan sıkıntıların yaşandığı görülmüştür. Bununla birlikte, Türkçeden Arapçanın farklı lehçelerine geçen sözcükler gözlemlenmiştir ancak belirli bir lehçeye geçen bazı sözcüklerin diğer lehçelerde kullanılmadığı fark edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Araplara Türkçe Öğretimi, Standart Arapça, Arapçanın Lehçeleri, İki Dillilik, Yalancı Eşdeğerler.

Variables Affecting the Teaching of Turkish to Arab Learners: A Literature Review

Abstract

In recent years, Turkish has attracted significant interest worldwide due to various reasons such as education, job opportunities, marriage, and travel. Arab learners are among the target groups showing interest in Turkish. However, when the target group is Arab learners, variables such as the different dialects of Arabic come into play. In each Arab country, dialects derived from Standard Arabic are spoken. Although similarities can be observed among Arabic dialects, differences are also evident. These differences influence the process of dialect formation. Accordingly, in teaching Turkish to Arabs, learners face not only problems arising from Standard Arabic but also challenges stemming from the different dialects of Arabic. In this context, the aim of this study is to identify the problems arising from Arabic dialects in the process of teaching Turkish to Arab learners. In this study, which adopted a qualitative approach, the document analysis method was employed, and content analysis was used in the analysis of the data. The study revealed that Arab learners particularly experienced difficulties in the pronunciation of common words between Arabic and Turkish. It has been concluded that these problems stem from the fact that certain sounds are pronounced differently across various dialects. In addition, problems arising from the languages that students know, such as English and/or French, have been observed. Moreover, it has been identified that certain words from Turkish have been borrowed into some Arabic dialects; however, it has been noted that words adopted by a specific dialect are not necessarily used in other dialects.

Keywords: Teaching Turkish to Arabs, Standard Arabic, Arabic Dialects, Bilingualism, False Friends.

Atıf: Mohamed, H. M. H. I. (2025). Araplara Türkçe öğretimini etkileyen değişkenler: Bir alan yazını incelemesi. *UlakDil: Uluslararası Akademik Dil Eğitimi ve Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 1(2), 173-186.

Geliş Tarihi / Received

08/10/2025

Kabul Tarihi / Accepted

26/11/2025

Yayın Tarihi / Published

30/12/2025

*Bu çalışma 2023 yılında Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü ve Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tarafından düzenlenmiş olan Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi 5. Öğrenci Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Hızlı gelişen dünyada milletler, dünyadaki gelişmelere ayak uydurabilmek için tek başına yaşayamayacağını anlamış, diğer milletlerle ekonomi, sosyal ve eğitim vb. gibi çeşitli alanlarda etkileşime girme ihtiyacı duymuştur. Söz konusu etkileşimin sonucu, yabancı dil öğrenme ve öğretme gereksinimini doğurmuştur. Türkler ve Araplar yüzyıllar boyunca beraber yaşamış, birbirlerini etkilemiş iki millettir. Dolayısıyla birbirlerinin dillerini öğrenme ihtiyacı duymuşlardır. Araplara Türkçe öğretimi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Bu öğretme ihtiyacının karşılanabilmesi için de geçmişte Kaşgarlı Mahmut tarafından yazılan *Divânu Lugât'i't-Türk* ve Ebu Hayyan tarafından kaleme alınan *Kitâbü'l-İdrâk li-Lisânü'l Etrâk* vb. gibi eserler ortaya çıkmıştır.

Günümüzde ise Araplara Türkçe öğretimi, Türkiye sınırları içinde TÖMER'lerde ikinci dil ve Türkiye dışında üniversitelerde, Yunus Emre Enstitülerinde ve Maarif okullarında veya çeşitli özel dil merkezlerinde yabancı dil olarak gerçekleştirilmektedir.

Araplara Türkçe öğretilirken dikkat edilmesi gereken birkaç husus vardır. Arap dünyasında gerek Afrika gerek Asya kıtasında 22 ülke bulunmaktadır. Her ülke; kendi coğrafyası, iklimi, kültürü, sosyal hayatı ve yaşam tarzı, ekonomisi ve diğer milletlerle etkileşimi bakımından diğer ülkelerden farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar, söz konusu ülkede günlük yaşamda insanlar arasında konuşulan dile yansımaktadır. Bu farklılıklar, bir dilin yani Arapçanın farklı lehçelerini meydana getirmektedir. Lehçeleri meydana getiren faktörlerden söz eden Kerim'in (1996, s. 62-68) belirttiği etkenler aşağıdaki maddelerde özetlenebilir:

1. Dilin geniş coğrafyalarda yayılması: Dilin farklı coğrafyalarda yayılması ve çeşitli topluluklar tarafından benimsenip kullanılmasından dolayı dilin başlangıçtaki bütünlüğünü uzun süre koruması neredeyse imkânsızdır. Bu nedenle dil zaman içinde çeşitli lehçelere ayrılır.
2. Bir dilin yayıldığı bölgelerin birbirinden bağımsızlaşması ve bu bölgeleri bir araya getiren ve aralarındaki ilişkileri güçlendiren merkezi otoritenin zayıflamasıyla ilgili sosyal ve siyasi faktörler: Merkezi otoritenin zayıflaması, düşünsel ve dilsel birliğin parçalanmasına yol açar.
3. Sosyal, psikolojik ve edebî faktörler: Bu faktörler, dilin şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli yer tutar. Farklı bölgelerde yaşayan insanların farklı sosyal ve kültürel deneyimleri (toplumsal sistemleri, gelenek-görenekleri, alışkanlıkları, kültürel değerleri ve düşünme biçimleri ...), dillerini farklı biçimlerde kullanmalarına neden olur.
4. Coğrafi faktörler: Ülkenin doğası, iklimi, çevresi ve coğrafi konumu gibi faktörleri temsil eder. Bunların yanı sıra, bir bölgeyi diğerinden ayıran dağ, nehir, deniz ve göller gibi özellikleri de içerir. Bu tür farklılıklar, dilde farklılıklara da yol açar.
5. Etnik faktörler: Farklı bölgelerde yaşayan insanların ırkları, etnik kökenleri ve soyları temsil eder. Bu faktörler, dilin farklılaşmasına ve farklı lehçelerin ortaya çıkmasına sebep olur.
6. Konuşma organlarının halklar arasındaki farklılıkları: Nesilden nesile geçen bu organlar; yapısı, hazır bulunuşu ve evrimsel gelişimi bakımından halklar arasında farklılıklar göstermektedir.
7. Konuşma organlarının doğal gelişimi: Konuşma organları sürekli değişim ve gelişim içindedir. Gırtlak, ses telleri, dil ve boğaz gibi bütün konuşma organlarımız, atalarımız sahip olduğu yapıdan farklılıklar göstermektedir. Konuşma organlarında meydana gelen herhangi bir değişim, sözcüklerin seslendirilişinde de bir değişim meydana getirir.
8. Seslerin kelimedeki konumu: Bazı sesler, özellikle bir kelimenin sonunda bulunan sesler, zamanla değişir, gelişir ve farklı bir biçimde seslendirilebilir.

9. Telaffuzu birbirine yakın ve aynı çıkış yerlere sahip sesler: Bu sesler zamanla birbirlerinin yerine geçerek telaffuz edilir. Bu durum Arapçanın farklı lehçelerindeki bazı seslerin seslendirilişinde açık bir şekilde gözlemlenmektedir.
10. Sözcüklerin anlamının değişime uğraması: Bazı sözcükler nesilden nesile geçerken asıl anlamı dışında yeni bir anlam veya yan anlam kazanabilir ve zamanla asıl anlamı kaybolup gider ve sadece kazandığı yeni anlam veya mecaz anlam kullanılır hâle gelir.

Yukarıda bir dili etkileyen ve lehçelere ayrılmasına neden olan etkenler gözler önüne serilmiştir. Görüldüğü gibi konuşma organlarında meydana gelen herhangi bir değişiklik, beraberinde seslerin veya sözcüklerin seslendirilişinde de bir değişiklik meydana getirir. Kerim'in (1996) dile getirdiği gibi "ظ", "ذ", "ث", "ج" veya "ق" gibi seslerin doğru telaffuzu, bazı Arapçanın lehçelerinde zor hâle gelmektedir. Bu nedenle söz konusu seslerin standart Arapçaya göre doğru bir şekilde seslendirilmesi için özel bir çaba gerektirmektedir.

Lehçeyi doğuran bir diğer husus ise dil bilimin "En az çaba yasası" ilkesidir. Vardar (2007, s. 92), bu ilkeyi şu şekilde ele almaktadır: "Belli bir amacın gerçekleştirilmesi için gereken çabayı insanoğlunun en aza indirdiğini varsayan ilke; özellikle birinci ve ikinci eklemlilik düzlemi çerçevesinde birimleri yalınlaştırma ve genelleştirme eğilimlerini anlatan ilkedir." Örnek vermek gerekirse, Amerikalıların "Do you want to play?" (Oynamak ister misin?) anlamında kullanılan "Do u wanna play?", Mısırlıların "Keyfe Hâluk?" (Nasılsın?) manasına gelen "İzzâyek?" veya Türklerin "Ne oluyor" anlamını taşıyan "n'oluyo" demesinin nedeni, "En az çaba yasası" ilkesinde yatmaktadır. Mısırlıların kullandığı "İzzâyek?" ifadesi, Mısır lehçesine ait bir ifadedir. Diğer Arapçanın lehçelerinde kullanımı azdır, hatta bu ifadenin diğer lehçelerde hiç kullanılmadığını dile getirmek yanlış olmayacaktır. Benzer şekilde Eray (2017, s. 161), "Nasılsın?" anlamına gelen "Keyfe Hâluk?" ifadesinin Kuveyt lehçesinde erkekler tarafından "Şlunik, شلونك" ve kadınlar tarafından "Şluniç, شلونج" şeklinde kullanıldığını ifade etmektedir. Eray'ın bu açıklamasından anlaşılacağı üzere, bazı lehçelerde bazı seslerin seslendirilişinde cinsiyet faktörü, önemli bir rol oynamaktadır. Bununla birlikte bu örnekte görüldüğü gibi standart Arapçada bulunmayan "ç, ج" sesi, Kuveyt lehçesinde kullanılmaktadır. Bu da Eray'ın (2017, s. 170) belirttiği gibi Kuveyt lehçesinin Türkçe, Farsça ve Hintçe gibi dillerle etkileşiminden kaynaklanan bir durumdur.

Görüldüğü gibi Arap ülkelerinin hemen hemen her birinde çeşitli nedenlerden dolayı kendi doğasına göre "Fusha" denilen standart Arapçadan kaynağını alan lehçe kullanılmaktadır. Resmî yazışmalarda, kitaplarda, dergi ve gazetelerde Fusha tercih edilirken halklar arasında günlük yaşamda, televizyon ve radyolarda lehçe kullanılmaktadır. Bunun yanında bazı Arap ülkelerinde lehçenin çeşitli alanlarda Fusha'nın yerini alacak kadar yoğun bir kullanım alanı olduğu söylenebilir. Yıldız'ın ifade ettiği gibi "bir Mısırlı üniversite mezunu olsa da, standart Arapçayla konuşmakta zorlanabilir. Bununla birlikte standart Arapçayı öğrenen bir yabancı, Arap ülkelerinin herhangi birinde bulunduğu otobüs duraklarında, lokantalarda, çarşı-pazarlarda ve hatta devlet dairelerinde daha önce hiç duymadığı ve anlamadığı karma bir dille karşılaşabilir" (2010, s. 27).

Araplara Türkçe öğretilirken dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta, Türkçe-Arapça etkileşimidir. Türkçe ve Arapça gibi diller, birbirlerini etkilemiş ve birbirleriyle sözcük alışverişinde bulunmuşlardır. Türkçede Arapça kökenli sözcüklerin yer aldığı gibi Arapçada da Türkçe kökenli sözcükler bulunmaktadır. Bu sözcüklerin standart Arapçada görüldüğü gibi Arapçanın farklı lehçelerinde görülmektedir ancak Arapçanın herhangi bir lehçesinde bulunan bir Türkçe sözcüğünün diğer lehçelerinde bulunacağı anlamına gelmez. Örneğin, Libya lehçesinde "Arkadaş", Cezayir lehçesinde "Barbunya" veya Irak lehçesinde "Açık" gibi Türkçe sözcükler (Bölükbaşı, 2021; Gedik, 2014; Özbek ve Hacıbekiroğlu 2020) bulunurken söz konusu sözcükler Mısır Lehçesinde kullanılmamaktadır. Bununla birlikte gerek Türkçeden Arapçaya gerekse Arapçadan Türkçeye geçen bazı sözcükler zaman içerisinde anlam kaymasına uğramış ve yepyeni bir anlam kazanmıştır. Bu sözcüklere yalancı eşdeğerler denir. Bu nedenle yalancı eşdeğerler öğretim sırasında göz önünde bulundurulmalıdır.

Araplara Türkçe öğretilirken dikkat edilmesi gereken üçüncü husus ise, iki dillilik olgusudur. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenmeye çalışan Arap öğrencilerin çoğu Latin alfabeleriyle ilk kez Türkçe vasıtasıyla değil, İngilizce veya Fransızca gibi diller aracılığıyla tanışmaktadır. Bu durumun

söz konusu öğrencilere Türkçe öğrenirken hem olumlu hem de olumsuz etkileri meydana getirdiği söylenebilir. Avcı (2018) tarafından Tunus'ta Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen ve A1-A2 seviyesinde okuyan öğrencilerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlarla ilgili bir çalışma yürütülmüştür. Çalışmada Tunus'ta Türkçe öğretmenliği yapan öğreticilere Tunuslu öğrencilerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlarla ilgili sorular sorulmuştur. Öğreticilerin öğrencilerin Fransızca bilmelerinin öğretim sürecine olumlu etkisi olduğunu değerlendirmelerine rağmen bazı öğretmenler öğrencilerin Fransızca harflerin okunuş ve yazılışlarında farklılıklar olduğu için Türkçe harfleri işittiklerinde Fransızcaya göre okuduklarını ve yazdıklarını dile getirmişlerdir (Avcı, 2018, s. 70-74).

Tunus'taki duruma benzer bir durumu Cezayir'de görmek mümkündür. Emek (2021a; 2021b), Cezayir'de Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı anlatımlarında yaptıkları hatalarla ilgili çalışmalar yapmıştır. Ona göre, Cezayir'de Arapça ve Fransızca hem resmî dili hem de eğitim dili olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle Cezayir'de “Derce” olarak adlandırılan Arapça-Fransızca karışımı bir dil konuşulmaktadır. Ayrıca Cezayirli öğrenciler, üniversiteye gelene kadar İngilizce, İspanyolca, Çince, Korece, İtalyanca, Rusça gibi dillerden biri veya birkaçını seçmeli ders olarak öğrenmektedir. Bu bağlamda Cezayirli öğrencilerin Türkçe öğrenirken bildikleri dillerden Türkçeye olumsuz transferler yapacakları söylenebilir. Bu nedenle Emek (2021a, s. 62), “Cezayirli öğrencilerin yazılı anlatımlarında özellikle Türkçeye geçen yabancı sözcüklerin kullanımında hatalar yaptıklarını” vurgulamaktadır. Örneğin: “iTalien (İtalyan), müsik (müzik), clinic (klinik), kafitirya (kafeterya), exisoire (aksesuar), scotlanda (İsviçre), dataşu (projeksiyon cihazı), lukanta (lokanta), romantic (romantik), piano (piyano), psyholoji (psikoloji), sigarat (sigara)” (Emek, 2021a, s. 62-64; 2021b, s. 85-86).

Özdemir ve Yazıcı (2017, s. 61-67), Mısırlı öğrencilerin Türkçe öğrenirken alfabeyle ilgili yaptıkları sorunları saptamaya çalışmışlardır. Makalede Mısırlı öğrencilerin hem Arapça kaynaklı hem de İngilizce kaynaklı hatalar yaptıkları tespit edilmiştir. Bazı Mısırlı öğrencilerin Latin alfabesiyle ilk olarak İngilizce öğretimi esnasında karşılaşmalarından dolayı özellikle temel kurlarda “a” sesini “e” (at-et, ayna-ayne) şeklinde; “e” sesini “i” (ben-bin, evet-ivit) şeklinde; “i” sesini “e” (iyiyim-eyiyim, ip-ep) şeklinde; “y” sesini “i” (milyon-milion, kampanya-kampania) şeklinde; “ü” sesini “y” (üniforma-yniforma, üniversite-yniversite) şeklinde telaffuz ettiklerine dikkat çekmişlerdir.

Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, Arapçanın farklı lehçelerinin yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretimine etkisini açığa çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada çeşitli Arap ülkelerinde konuşulan bazı lehçeler ele alınmış, bu lehçelerin birbirleriyle gösterdikleri farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu nedenle Mısır, Irak, Cezayir, Tunus, Ürdün ve Sudan'da yabancı dil olarak Türkçe öğretimi amacıyla yapılan çalışmalar taranmış, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Arap öğrencilerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları zorlukların üzerinde durulmuş ve bu zorlukların Arapçanın farklı lehçeleriyle ilişkisi olup olmadığı açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda “Arapçanın farklı lehçelerinin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Arap öğrencilerin yaptığı hatalarla bir ilişkisi var mıdır? sorusu, bu çalışmanın temel araştırma sorusunu oluşturmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada nitel yaklaşım benimsenmiştir. Creswell, nitel araştırmanın temel bir olguyu keşfetmeye veya anlamaya yararlı olan bir sorgulama yaklaşımı olduğunu ifade etmiş ve bu olgu hakkında bilgi edinmek için araştırmacının betimlemeler ile temalara ulaşmak için topladığı bilgileri analiz ettiğini ve bu verilere dayalı olarak araştırmacının kendi kişisel düşüncelerinden ve önceki çalışmalardan da yararlanarak bilginin anlamını yorumladığını vurgulamıştır (W. Creswell, 2019, s. 823).

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yönteminden yararlanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2021, s. 189) göre doküman incelemesi, “araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar.” Araştırmanın verileri; DergiPark, Google Akademik ve Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (YÖKTEZ) veri

tabanlarında tespit edilen ve Mısır, Irak, Cezayir, Tunus, Ürdün ve Sudan'da yabancı dil olarak Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanmış makale ve tezlerden oluşmaktadır.

Çalışmadan elde edilen veriler içerik analizi tekniğiyle çözümlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek'e (2021, s. 243) göre içerik analizi, "toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır."

Bulgular

Arapçanın farklı lehçelerinden kaynaklanan sorunlar

"C" sesi

"C" sesi hem Türkçede hem de Arapçada bulunan bir sestir. "C" harfi Arapçadaki "ج, cim" harfine karşılık gelmektedir. Ancak bu ses Mısır lehçesinde "g" sesi olarak telaffuz edilmektedir. Bu nedenle "c" sesini içeren Türkçe ve Arapça arasındaki ortak sözcüklerde bulunan "c" sesi Mısır lehçesinde "g" sesi şeklinde seslendirilmektedir. İnan ve Öztürk (2015, s. 386), "Mısır'da 'c' sesinin 'g' sesi şeklinde telaffuz edildiğinden dolayı Türkçede içinde 'c' sesi bulunan bazı kelimelerin Mısır'da 'g' olarak telaffuz edildiğini" dile getirmektedir. Bu nedenle bazı Mısırlı öğrenciler, bu sesi yanlış şekilde çıkarmaktadır. Özdemir ve Yazıcı, Mısır'da "alfabe problemlerinin Türkçe ve Arapça arasındaki ortak sözcüklerde (Tecrübe-tegruba, cümle-gumle, cevap-geweb, mescit-mesgid) daha yoğun olarak görüldüğünü" (2017, s. 10) vurgulamaktadır.

Benzer şekilde Sudan'da konuşulan Arapça, standart Arapçadan farklıdır. Kirik'in (2019, s. 315) belirttiği gibi "Sudan'da halk ağzı olarak adlandırılan "Darici" konuşulmaktadır. Bu bakımdan yaygın Arapça ile bölgede halk tarafından konuşulan Arapça arasında yalnızca söz varlığı ve cümle yapısı farkları değil, ses farkları da sıklıkla görülmektedir." Sudan'ın bazı bölgelerinde "c" sesi "g" veya "j" sesi şeklinde telaffuz edilmektedir. Bunun tersini de görmek mümkündür. Daha açık bir ifadeyle Darici'de "g" sesini içeren bazı sözcüklerdeki "g" sesi "c" sesi şeklinde telaffuz edilmektedir. Hoşca'ya göre, "Sudanlı öğrenciler "c" sesini bazen "g" bazen "j" şeklinde yazmakta ve telaffuz etmektedirler. Cam kelimesini jam, zengin kelimesini zencin, cep kelimesini jep şeklinde kullanmaktadırlar" (2020, s. 83). Bununla birlikte bazı Yemenli öğrencilerin "g" sesini "c" sesi şeklinde çıkardıkları görülmüştür.

İnan ve Öztürk (2015, s. 386), "Ürdün'de yaygın olmamakla birlikte 'c' sesinin 'j' sesi şeklinde kullanıldığını ve bunun sonucunda Türkçede içinde 'c' sesi bulunan bazı sözcüklerin Ürdün'de 'c veya j' (mücadele-mujadele) olarak telaffuz edildiğini" ifade etmektedir.

Irak lehçesinde, özellikle Bağdat'ta konuşulan lehçede Türkçedeki "j" sesi "c" şeklinde telaffuz edilmektedir. Dayan'a (2020, s. 141) göre, "Bağdat Arapçasında 'j' sesi 'c' sesi olarak çıkarılmaktadır. Örneğin: Jandarma-candarma, jilet-cilet, jüri-cüri, jöle-cöle."

Arka damak "k" sesi

"Kaf, ق" harfi, Arapçada bulunan ancak Türkçede bulunmayan harflerden biridir. Türkçede "Kaf, ق" sesi arka damak "k" şeklinde seslendirilmektedir. Mısır lehçesinde standart Arapçadaki "k" sesi "hemze (ء), i/e" sesi şeklinde telaffuz edilmektedir. Bu nedenle aşağıda görüleceği gibi standart Arapçadan Türkçeye geçen ve içinde "k" sesi bulunan sözcüklerdeki "k" sesi Mısır lehçesinde "i/e" sesi şeklinde telaffuz edilmektedir.

Tablo 1

Mısır Lehçesinde "Arka Damak K" Sesinin Seslendirilişi

Türkçe Kullanımı	Arapça Yazılışı	Arapçadan Latin Harflerine Göre Yazılışı	Mısır Lehçesine Göre Seslendirilişi
Kıyamet	قيامة	kiyāmet	iyeme
Kıymet	قيمة	kiymet	iyeme
Kalp	قلب	kalb	elb
Kible	قبة	kible	ible

(Özdemir ve Yazıcı, 2017 s. 62-65)

Bağdat lehçesine bakıldığında standart Arapçadaki “k” sesi, “Bağdat lehçesinde Türkçedeki ‘g’ sesi gibi kullanıldığı” (Dayan, 2020, s. 141) görülmektedir. Eray ise (2017, s. 160), Kuveyt Leçesinde “k” sesinin “c” sesine dönüştüğünü belirtmektedir.

Sudan lehçesinde Darici’de “k” sesi bazen “hemze, i” bazen de “g” sesi şeklinde kullanılmaktadır. Hoşca’ya göre (2020, s. 83), “‘arka damak k’ sesi hemze (i/e) gibi kullanılırken bazen de ‘g’ sesiyle telaffuz edilmektedir. Böyle bir dil alışkanlığının sonucunda özellikle Arapçadan Türkçeye geçen bazı kelimeler değişik bir şekilde telaffuz edilebilmektedir. ‘Alaka’ kelimesini ‘alaga’, ‘kalp’ kelimesini ‘galp’ şeklinde kullanmaktadır.”

Ürdün lehçesine göz attığımızda “k” sesi, Sudan’da kullanıldığı gibi bazen hemze “i/e” bazen de “g” sesi şeklinde telaffuz edilmektedir. İnan ve Öztürk (2015, s. 386), “‘k harfinin erkekler tarafından ‘g’ sesiyle ve kadınlar tarafından hemze ‘i/e’ sesiyle telaffuz edildiğini” iddia etmekte ve aşağıdaki örnekleri göz önüne sermektedir:

Tablo 2

Ürdün Lehçesinde “k” Sesinin Seslendirilişi

Türkçe Kullanımı	Arapça Yazılışı	Ürdünlü Erkeklerle Göre Seslendirilişi	Ürdünlü Kadımlara Göre Seslendirilişi
Hakikat	حَقِيقَة	haia	hagiga
Dakika	دَقِيقَة	deie	degige
Kalem	قَلَم	elem	gelem

(İnan ve Öztürk, 2015)

“Ç” sesi

“Ç” sesi, Türkçede olan ancak standart Arapçada karşılığı olmayan seslerdendir ancak bu sesi “t+ş”, “ت+ش” seslerinin birleşiminden elde etmek mümkündür. Buna rağmen Arap öğrencilerin Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlarla ilgili yapılan çalışmaların çoğunda saptandığı gibi bazı Arap öğrenciler “ç” sesini telaffuz etmekte zorluk çekmekte ve öğrencilerin çoğu bu sesi “ş” şeklinde çıkarmaktadır. Örneğin “çanta-şanta, çadır-şadır” ama Irak lehçesinde özellikle Bağdat’ta bu sorun yaşanmamaktadır. Irak’ta Arapça, Kürtçe, Türkmençe ve Süryanice gibi diller konuşulmaktadır. Bu nedenle, bu dillerin birbirlerinden etkilendiğini kestirmek zor değildir. Bunun yanı sıra, Irak Arapçası geçmişten günümüze kadar Türkçe, Farsça ve İngilizce ile etkileşim içindedir. Söz konusu bu dillerden etkilenmiş ve sözcük alışverişinde bulunmuştur. Amiri ve Dağmi (2007, s. 51-52), “Irak’ın birinci dünya savaşına kadar Osmanlı devletinin hakimiyeti altında olduğunu ve bu dönemde Türkçeden Irak Arapçasına pek çok sözcük ve harf girdiğine” dikkat çekmektedir. Ona göre, günümüzde Irak Arapçasında “k” sesinin “گ, g” sesi şeklinde ve “k, ک” sesinin “چ, ç” sesi şeklinde telaffuz edilmeleri, Irak Arapçasının Türkçeye etkileşiminden kaynaklanan bir durumdur. Elkaisi (2013, s. 29), Irak’ta, özellikle Bağdat’ta doğup büyümüş bireylerin diğer Arap ülkelerinde yaşayan bireylerin birçoğunun telaffuz edemediği ‘چ, ç/ پ, p/ ك, g’ seslerini kolayca telaffuz edebildiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte Dayan’ın (2020, s. 141) ifade ettiği gibi “Bağdat’ta kullanılan Arapçada Arap alfabesindeki “k” harfi “ç” sesi olarak çıkarılmaktadır. Bu sebeple Bağdat’ta “ç” sesinin kullanımında sıkıntı yaşanılmamaktadır.” Benzer şekilde Eray (2017, s. 160), Kuveyt lehçesinde “ç” sesinin kullanıldığını dile getirmekte ve Kuveyt’te özellikle bayanların bazı durumlarda zamir olarak kullanılan “arka damak k” harfi “çe” sesine dönüştürdüklerini ileri sürmektedir.

Yukarıdaki açıklamanın yanı sıra, Mısır lehçesinde aşağıdaki tabloda görüleceği gibi “ç” sesini barındıran ortak sözcüklerdeki “ç” sesi, “g” sesi şeklinde kullanılmaktadır.

Tablo 3

Türkçede “Ç” Sesini Barındıran Ortak Sözcüklerin Mısır Lehçesine Göre Seslendirilişi

Türkçe Kullanımı	Arapça Yazılışı	Arapçadan Latin Harflerine Göre Yazılışı	Mısır Lehçesine Göre Seslendirilişi
Burç	بُرْج	burc	burg
Hariç	خَارِج	hāric	hārig

İhraç	اخراج	ihrāc	ihrāg
İhtiyaç	احتياج	ihtiyāc	ihtiyāg

(Özdemir ve Yazıcı, 2017 s. 66)

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi Türkçeye son sesi “ç” sesiyle geçen bazı ortak sözcükler standart Arapçada “c”, Mısır lehçesinde ise “g” sesiyle kullanılmaktadır. Bunun sebebi daha önce belirtildiği gibi Mısır lehçesinde standart Arapçadaki “c” sesi “g” sesi şeklinde seslendirilmektedir. Bu da bazı Mısırlı öğrencilerin bu sözcükleri kullanırken hatalar yapmalarına yol açmaktadır.

“P” sesi

“P” sesi, Türkçede yer alan ancak Arap alfabesinde bulunmayan bir sestir. Bu nedenle Arap öğrencilerin birçoğu bu sesi çıkarmakta zorluk çekmektedir. Tuzlukaya (2019, s. 40)’ya göre, “Anadili Arapça olan öğrenci de kendi alfabesinde dudak ünsüzü olarak ‘p’ sesini ‘b’ sesi şeklinde telaffuz ederek kelimeyi ‘pembe, bimbe’ şeklinde telaffuz etme eğilimi göstermektedir.” Özdemir ve Yazıcı (2017, s. 65-66), “Arapçada ‘p’ harfi olmadığından öğrencilerin bu sesi temel dil seviyelerinde kullanmakta zorlandıklarını, hatta Mısır’da İngilizce eğitimi almış bireylerde bile bu hatanın görüldüğünü” göz önüne sermektedir. Hoşca (2020, s. 82), “Sudanlı öğrencilerin ‘p’ sesiyle ilgili yaptıkları hatalar sadece temel seviyelerde değil, ileri seviyelerde de görüldüğüne” dikkat çekmektedir.

Yukarıda belirttiği gibi Irak Arapçasının Türkçe ve Farsça ile etkileşiminin sonucu, Irak Arapçasına “p, پ” sesi geçmiştir. Bu nedenle Iraklı öğrencilerin birçoğu bu sesi çıkarabilmektedir. Irak Arapçasına göz attığımızda “بِجْتَه, peçete/ بِاسْطُون, Baston/ بِارَة, Para” (Özbek, 2020, s. 37-38) gibi sözcüklerin bulunduğu görülmektedir. Hatta “baston” gibi bir sözcük Irak Arapçasında “b” sesiyle değil “p” sesiyle kullanılmaktadır.

“T” sesi

“T” sesinin hem Arapçada hem de Türkçede bulunan bir ses olmasına rağmen bazı Arap öğrenciler, “t” sesini “d” sesi şeklinde telaffuz etmektedir. Hoşca (2020, s. 84), “Sudanlı öğrencilerin ‘t’ sesini ‘d’ sesiyle karıştırdıklarını ve Arapçadan Türkçeye geçen kelimelerde bu sesin yanlış yazıldığını ve yanlış telaffuz edildiğini” dile getirmektedir. Benzer şekilde bu sorun Mısır’da ortak sözcüklerde görülmüştür. Özdemir ve Yazıcı’ya (2017, s. 67) göre, “Arapçada ‘t’ harfi mevcut olmasına rağmen Mısırlı öğrenciler Türkçe ve Arapça arasındaki ortak kelimelerde değişim gösteren ‘t – d’ farkından dolayı yanlışlıklar yapmaktadırlar. Örneğin; ‘evlat-evled, milat-miled, cilt-gild, icat-iged’”

“V” sesi

Bazı Arap öğrencilerin “v” sesini çıkartmakta sorun yaşadığı saptanmıştır. Kirik’in tespit ettiği gibi “içinde ‘v’ harfi bulunan bazı Türkçe veya Türkçeleşmiş kelimeleri öğrenciler ‘f’ olarak yahut içinde ‘f’ bulunan kelimeleri ‘v’ olarak telaffuz etmektedirler. Ör: ev> ef, televizyon> tilifizyon, telefon> televon, fikir> vikir, ...” (2019, s. 319). Hoşca, “bu hatanın nedeni bu iki sesin çıkış yerlerinin aynı olmasından kaynaklandığını ve Sudanlı öğrencilerin yazıda da aynı hatayı yaptıklarını” (2020, s. 84) belirtmiştir. Buna ek olarak, bazı Yemenli öğrencilerin “v” sesini “f” sesi şeklinde seslendirdikleri görülmüştür.

Türkçeden Arapçanın farklı lehçelerine geçen sözcükler

Bilindiği üzere Türkler ve Araplar uzun yıllar boyunca birlikte yaşamış ve etkileşimde bulunmuş iki millettir. Bu etkileşimi, söz konusu iki milletin konuştuğu dillere, yani Türkçeye ve Arapçaya da yansımıştır. Bu nedenle Arapçadan Türkçeye geçen sözcüklerin gözlemlendiği gibi Türkçeden Arapçaya giren sözcüklere rastlanmaktadır. Ayrıca Türkçe sözcükler sadece standart Arapçada değil, Arapçanın farklı lehçelerinde de kullanılmaktadır. Bu nedenle bu bölümde Türkçeden Arapçanın farklı lehçelerine geçen bazı sözcüklerle ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 4*Cezayir Lehçesinde Kullanılan Bazı Türkçe ve Türkçeden Gelen Yabancı Sözcükler*

Sözcük	Türkçe Anlamı	Cezayir Lehçesindeki Anlamı
Bakraç	Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova	Çoğunlukla bakırdan yapılan küçük kova
Barbunya	Türkçede kırmızıya yakın bir cins lezzetli balık ve bir nevi kırmızı renkli fasulye cinsi	Bir nevi kırmızı renkli fasulye cinsi
Belek	Belki	Türkçedeki “belki” sözcüğünün değiştirilmiş şekli
Zor	Zor	Cezayir halkının günlük konuşma dilinde “dehale bi’z- zor” yani “zorla girdi”

(Gedik, 2014, s. 13-14)

Yukarıdaki tablo göz önünde bulundurulduğunda Cezayir lehçesinde “bakraç, barbunya, belek, zor” gibi sözcükler yer almaktadır. “Barbunya” sözcüğünün sadece ikinci anlamıyla geçtiğini ve “belki” sözcüğünün farklı şekilde yazıldığı ve telaffuz edildiği görülmektedir.

Tablo 5*Irak Lehçesinde Kullanılan Bazı Türkçe Sözcükler*

Sözcük	Türkçe Anlamı	Irak Lehçesindeki Anlamı
Açık/ أفتح	Kapalı olmayan, kapalı karşıtı.	Boş, açık, açık renk, parlak ve solmuş anlamlarında kullanılır.
Peçete/ بچتة	Yemekte giysiyi korumak, ağız silmek için kullanılan ince, yumuşak kâğıt veya kumaş parçası.	Masa peçetesi manasındadır.
Rastgele/ راسنت كلة	Gelişigüzel. Seçmeden, iyisini kötüsünü ayırmadan, gelişigüzel.	Rastgele, tesadüfen anlamındadır.
Gizli/ كزلي	Görünmez, belli olmaz bir durumda olan, edimsel karşıtı, mahfi.	Türkçedeki anlamıyla aynı manadadır.

(Özbek, 2020, s. 21- 88)

Standart Arapçada “ç, چ”, “p, پ”, “g, گ” harfleri bulunmamaktadır ancak tablo 5’te görüldüğü gibi Irak lehçesinde bu sesler bulunmaktadır. Bu nedenle Türkçeden Irak lehçesine geçen “açık ve peçete” gibi sözcüklerin Irak lehçesinde benzer şekilde seslendirildiği görülmektedir.

Tablo 6*Libya Lehçesinde Kullanılan Bazı Türkçe Sözcükler*

Sözcük	Türkçe Anlamı	Libya Lehçesindeki Anlamı
Arkadaş/ اردكاش	Arkadaş, dost	Arkadaş, dost
Yasak/ ياساق	Yapılması istenmeyen	Yapılması istenmeyen
Kaşık/ قاشق	Kaşık	Kaşık

(Türkmen, 1988; Bölükbaşı, 2021)

Tablo 6’da Libya lehçesine geçen Türkçe sözcükler göz önüne serilmiştir. “Arkadaş” sözcüğünün Libya lehçesinde “ardakaş” şeklinde kullanıldığı fark edilmiştir.

Tablo 7*Mısır Lehçesinde Kullanılan Bazı Türkçe ve Türkçeden Gelen Yabancı Sözcükler*

Sözcük	Türkçe Anlamı	Mısır Lehçesindeki Anlamı
Çomak/ شومة	Ucu topuzlu değnek.	Ucu topuzlu değnek.
Dosya/ دوسية	Belgelerin toplandığı kartondan kap.	Belgelerin toplandığı kartondan kap.
Kaput/ كپود	Otomobil, kamyon vb. motorlu	Otomobil, kamyon vb. motorlu

	taşıtlarda motoru örten açılır kapanır biçimdeki kapak.	taşıtlarda motoru örten açılır kapanır biçimdeki kapak.
Paçavra/ بشاورة	Tahta silgisi.	Tahta silgisi.
Priz/ بريزة	Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva	1. Elektrik akımı almak için fişin sokulduğu yuva. 2. On kuruş, para.

(Uysal, 2018).

Tablo 7 göz önünde bulundurulduğunda Mısır lehçesine geçen bazı Türkçe sözcükler görülmektedir. Mısır lehçesinde “p, ç” gibi sesler bulunmadığı için “çomak” sözcüğündeki “ç” sesi “ş” sesine dönüşmüştür. Benzer şekilde “kaput, paçavra, priz” sözcüklerindeki “p” sesi “b” sesiyle değiştirilmiştir.

Yukarıda görüldüğü gibi bu bölümde Arapçanın farklı lehçelerine geçen Türkçe sözcükler saptanmaya çalışılmıştır. Ancak burada göz önünde bulundurulması gereken bir husus daha vardır. Arapçanın herhangi bir lehçesine geçen bir Türkçe sözcüğün diğer lehçelerde kullanıldığı anlamına gelmez. Bu nedenle bu durum Araplara Türkçe öğretiminde dikkat edilmesi gereken bir durumdur.

Yalancı Eşdeğerlik

Daha önce vurgulandığı gibi Arapçadan Türkçeye giren pek çok sözcük bulunmakta ve bu sözcükler günlük yaşamda sık sık kullanılmaktadır ancak bazı sözcükler Türkçeye geçerken ya ikinci bir anlam kazanmış ya da anlamı tamamen değişmiştir. Bu sözcüklere yalancı eşdeğerler denir. Literatüre bakıldığında yalancı eşdeğer kavramı “sahte karşılıklar”, ‘sözde denkteşler’, ‘aldatıcı kelimeler’, ‘sesteş kelimeler’, ‘eş sesli’, ‘yalancı eş anlamlı kelimeler’, ‘aldatıcı kelimeler’” (Dıykanbayeva, 2017, s. 2257) gibi kavramlarla anıldığı görülmektedir. Yalancı eşdeğerleri bir dilden başka bir dile veya bir lehçeden başka bir lehçeye geçen ve anlam kaymasına uğrayan sözcük veya sözcük öbekleri şeklinde tanımlamak mümkündür. Chamizo-Dominquez, yalancı eşdeğerleri şu şekilde tanımlamaktadır: “İki dilde yer alan, biçimsel veya sessel olarak aynı, ancak anlamları tamamen veya kısmen farklı olan sözcüklerdir” (2008, s. 1). Bu açıklamadan yola çıkarak Türkçenin yabancı/ikinci dil öğretiminde anlam kaymasına uğrayan ve günlük hayatta kullanılan sözcüklerin saptanması ve ders esnasında göz önünde bulundurulması gerekir. Bu nedenle bu bölümde Emrullah İşler’in (1997) *Türkçede Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Kelime ve Kelime Grupları* başlıklı çalışması esas alınarak hem standart Arapçada hem de çoğu lehçede kullanılan ve Türkçede anlam kaymasına uğrayan bazı yalancı eşdeğerlerle ilgili bilgi verilmiştir.

Tablo 8

Türkçe ile Arapça Arasındaki Bazı Yalancı Eşdeğerler

Sözcük	Arapça Anlamı	Türkçe Anlamı
Acaba/ عجا	Tuhaf, hayret, şaşkınlık ifade eder	Merak, kararsızlık, kuşku ve tereddüt anlatır
Adî/ عادي	Normal, alışılâgelen, sıradan.	Aşağılık, alçak
Bahis/ بحث	Bir konuda çaba sarfetmek, araştırmak.	Konuşulan şey, konu.
Cetvel/ جدول	1- Su kanalı. 2- liste	Doğru çizgileri çizmeye yarayan, dereceli veya derecesiz, tahtadan, plastik veya madenden yapılmış araç, çizgilik.
Gayret/ غيرة	Kıskanma	Olağan üstü çalışma, çaba, çalışma isteği.
Hala/ خالة	Teyze	Babanın kız kardeşi.
Hasret/ حسرة	Şiddetli üzüntü, tasa, keder.	Özlem
İdman/ ادمان	Bağımlılık	Vücudun gücünü artırmak için yapılan alıştırma, spor, antrenman.
İhtiyar/ اختيار	Seçmek, tercih etmek.	Yaşlı, kocamış olan kimse.
İstismar/ استعمار	İşletme, yararlanma, yatırım yapma.	1- Birimin iyi niyetini kötüye kullanma. 2- Sömürmek.
Kafa/ قفا	Boynun arka kısmı, ense.	1- Baş. 2- Zihniyet 3- Bellek.

Kibar/ كيار	Büyükler, ulular	1- Davranış, düşünce, duygu bakımından ince, nazik olan kimse. 2- Şık, seçkin, değerli. 3- Zengin, soylu, köklü.
Küfür/ كفر	Allah'ın varlığını inkâr etme, nimetlere şükretmeme.	Sövme, sövmek için söylenen söz, sövgü.
Mezun/ مأذون	İzinli, yetkili, nikah memuru.	Bir okulu bitirerek diploma almak.
Misafir/ مسافر	Yolcu, sefer eden, yoldan gelen.	Konuk.
Müsaade/ مساعدة	Yardım.	1- İzin, icazet, ruhsat. 2- Elverişli, uygun olma durumu.
Rekabet/ رقابة	Gözetleme, denetim.	Aynı amacı güden kişiler arasındaki çekişme, yarışma, yarış.
Temiz/ تميز	Ayırmak, üstün tutmak.	1- Kirli, lekeli, pis, olmayan. 2- Özenle yapılmış, yanlızsız. 3- Çok az kullanılmış.
Teneffüs/ تنفس	Solunak, nefes almak.	Temiz hava almak ve dinlenmek için verilen ara.
Zahmet/ زحمة	Sıkışıklık, kalabalık.	Sıkıntı, güçlük, yorgunluk, eziyet, meşakkat.

(İşler, 1997)

İşler (1997) çalışmasında da Türkçede anlam kaymasına uğrayan bazı Arapça sözcük öbeklerinden de söz etmiştir. Bunlardan da bazı örnekleri vermekte yarar vardır:

Tablo 9

Türkçede Kullanılan ve Anlam Kaymasına Uğrayan Arapça Sözcük Öbekleri

Arapça Sözcük Öbeği	Arapça Anlamı	Türkçe Anlamı
Bilmukabele/ بالمقابلة	Karşılıklı olarak, karşılığında.	Bende, size de, sizlere de: Hürmetler ederim. -Bilmukabele.
Estağfurullah/ استغفر الله	Allah'ım günahlarımı bağışla.	Teşekkür edilen veya övülen bir kimsenin söylediği incelik ve alçakgönüllülük sözü (lafı mı olur)
Macera/ ما جري	Vuku bulan, gerçekleşen.	Baştan geçen ilginç olay veya olaylar zinciri.
Suikast/ سوء قصد	Kötü niyet	Gizlice cana kıyma, kötülük etmeye kalkışma.

(İşler, 1997, s. 148-151)

Yukarıdaki tabloda “Bilmukabele” ve “Estağfurullah” gibi bazı Arapça sözcük öbekleri Türkçeye geçerken Arapçada kullanıldığı anlamın yanında ikinci bir anlam kazanmıştır ve günlük yaşamda kazandığı ikinci anlam yoğun bir şekilde kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra “Macera” veya “Suikast” gibi Arapça sözcük öbekleri Türkçede Arapçadan tamamen farklı bir anlamla kullanılmaktadır. Bu nedenle Türkçenin Yabancı/ikinci dil öğretiminde yalancı eşdeğerler konusu göz önünde bulundurulmalı ve Arap öğrencilere söz konusu sözcük ve sözcük öbekleriyle ilgili ders sırasında bilgiler verilmelidir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Arap öğrencilere verimli bir şekilde Türkçe öğretilmesi için bazı değişkenlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu değişkenlerden biri de lehçe değişkenidir. Arapçanın lehçeleri, kaynağını standart Arapçadan almış olsa bile her lehçenin kendine özgü birtakım özellikleri vardır ve bu özellikler sayesinde bir Arap ülkesinde konuşulan bir lehçe hem standart Arapçadan hem de diğer lehçelerden bazı farklılıklar göstermektedir. İnan ve Öztürk'ün (2015, s. 379) ifade ettiği gibi “Arap ülkelerinde günlük hayatın içerisinde büyük ölçüde standart Arapça konuşulmamaktadır. Bunun yerine her ülkenin yerel ve kültürel özelliklerine göre şekillenmiş lehçe kullanılmaktadır.”

Bilindiği üzere Araplara Türkçe öğretilirken en çok ortak sözcüklere başvurulmakta ve yararlarından söz edilmektedir. Örneğin: İltar (2015, s. 15), yabancı/ikinci dil olarak Türkçe

öğretiminde Türkçe-Arapça ortak sözcüklerin kullanımına dair şu saptamalarda bulunmuştur: “Öğrenciler, ortak sözcüklerle ilgili önceden bilgilere sahip olduğu için onları hızlı bir şekilde öğrenebilirler. Ortak sözcükler, öğrenci hataları azaltabilir.” Osman (2024) ise yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Mısırlı öğrencilerin eğitiminde Türkçeye giren Arapça ve Mısır lehçesine giren Türkçe sözcüklerin varlığının eğitimi kolaylaştıran bir husus olduğunu vurgulamıştır. Ancak bu çalışmada görüldüğü gibi Arap öğrenciler en çok ortak sözcüklerin telaffuzlarında hatalar yapmaktadır. Bu hatalar hem standart Arapçadan hem de lehçeden kaynaklanmaktadır.

Arapçadan Türkçeye veya Türkçeden Arapçaya geçen bir sözcük her zaman aynı anlamıyla geçmemektedir. Bazen ikinci bir anlam bazen de anlam kaymasına uğrayarak yepyeni bir anlam kazanmaktadır. İnan ve Öztürk (2015), yabancı/ikinci dil olarak Türkçe öğretiminde yabancı eşdeğerlerin ayrı bir sorun teşkil ettiğine dikkat çekmiştir. Sözelimi “Mezun” sözcüğü Arapçadan Türkçeye geçerken yeni bir anlam kazanmıştır. “Mezun” sözcüğü Arapçada “Nikah memuru” anlamını taşıırken Türkçede “Birinin eğitimini başarıyla bitirmesi ve diploma alması” anlamında kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra, Türkçeden Arapçanın çeşitli lehçelerine geçmiş sözcükler görülmüştür. Ancak belirli bir lehçeye geçmiş sözcüklerin diğer lehçelerde kullanıldığı anlamına gelmemektedir.

Son olarak Arap öğrencilerin çoğu, Latin alfabelerini İngilizce veya Fransızca aracılığıyla öğrenmektedir. Bu nedenle Araplara Türkçe öğretiminde hem Arapça kaynaklı hem de İngilizce veya Fransızca kaynaklı hatalar gözlemlenebilir. Arap öğrencilerin Türkçedeki bazı sesleri telaffuz ederken söz konusu sesleri bildikleri dillerdeki telaffuzu gibi telaffuz ettikleri saptanmıştır. Avcı (2018), Tunuslu öğrencilerin bazı Türkçe seslerini Fransızcadaki telaffuzu gibi telaffuz ettiklerini belirtirken Özdemir ve Yazıcı (2017), Mısırlı öğrencilerin Türkçe öğrenirken İngilizce kaynaklı hatalarını gözler önüne sermiştir. Bunun yanı sıra, öğrencilerin Türkçe ile İngilizce veya Fransızca arasında bazı ortak sözcükleri yanlış yazdıkları ve telaffuz ettikleri de görülmüştür.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Araplara Türkçe öğretilirken lehçe değişkeninin dikkate alınması büyük önem taşımaktadır.
- Araplara Türkçe öğretiminde ortak sözcüklerden yararlanılırken söz konusu sözcüklerin öğrencinin konuştuğu lehçedeki telaffuzlarına dikkat edilmelidir. Bu bağlamda Arapçanın farklı lehçelerinde ortak sözcüklerin telaffuzlarıyla ilgili çalışmalar yapılabilir.
- Araplara Türkçe öğretilirken yabancı eşdeğerler göz önünde bulundurulmalı, öğrencilere açıklanmalıdır.
- Yabancılarla Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanan öğretim setlerinin ortak sözcükler ve yabancı eşdeğerler bakımından incelenmesi, öğrenme-öğretme sürecine katkılar sağlayabilir.
- Ders esnasında Türkçe-İngilizce ve Türkçe-Fransızca ortak sözcüklerin yazılışı ve seslendirilişinin öğrencilere gösterilmesi önem arz etmektedir.

Ek Bilgiler

Teşekkür: Bu araştırmaya fikrî, teknik veya dilsel katkı sağlayan herhangi bir kişi bulunmamaktadır.

Destekleyen kurum ve kuruluşlar: Bu araştırmayı destekleyen herhangi bir kurum ya da kuruluş bulunmamaktadır.

Etik kurul onayı: Bu araştırma katılımcı içermediği için etik kurul onayı gerektirmemektedir.

Yazar katkı beyanı: Bu araştırma tek bir yazar tarafından üretilmiştir.

Çıkar çatışması beyanı: Bu araştırma tek yazarlı olduğundan çıkar çatışması söz konusu değildir.

Kaynaklar

- Amiri, Ş. & Diğmi, A. (2007). El-namatu'l canubi fi el-lecetul- İrakıyye: Tarih ve Tatavvur. *el-Cem 'ıyyetu'l- 'ilmiyye el-İraniyye li-l'lugati'l- 'Arabiyye ve Âdâbuhâ* (8), 41-62.
- Avcı, F. Z. E. (2018). *Temel seviyede seçmeli ders olarak Türkçe öğrenen yabancıların karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri: Tunus örneği* (Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi). YÖKTEZ merkezinden edinilmiştir.
- Aydın, T. (2010). Arapça ve Türkçe'de sesler – karşıtsal çözümleme-. *EKEV Akademik Dergisi* 44(14), 321-334.
- Bölükbaşı, M. (2021). Libya Arapçasında yer alan Türkçe kelimeler ve geçiş yolları. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* 10(2), 441-448.
- Chamizo-Dominquez, P. J. (2008). *Semantics and pragmatics of false friends*. Routledge.
- Creswell, J. W. (2019). *Eğitim araştırmalar: nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. H. Ekşi (Ed.). Edam.
- Dayan, S. (2020). Araplara Türkçe öğretiminde karşılaşılan problemler: Bağdat örneği. *Journal Of Research In Turkic Languages*, 2(2), 139-146.
- Dıykanbayeva, M. (2017). Kırgız Türkçesi ve Türkiye Türkçesi arasındaki yalancı eşdeğerler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi* 6(4), 2256-2271.
- Elkaisi, M. A. (2013). *Mevsu 'atu'l-lugati'l- 'Âmmiyye el-Bağdâdiyye*. Daru'l-edîb.
- Emek, M. (2021a). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Cezayir 2 Üniversitesi Türkoloji bölümü öğrencilerinin temel düzey (A1-A2) yazılı anlatımlarının incelenmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Eğitim Dergisi* 3 (1), 46-74.
- Emek, M. (2021b). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Cezayir'deki Türkoloji bölümü öğrencilerinin B1-B2 düzeyi yazılı anlatımlarının yanlış çözümlemesi yaklaşımıyla değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (24), 77-92.
- Eray, A. (2017). Kuveyt lehçesi üzerine bir inceleme. *Uluslararası Ortadoğu Kongresi (Dil, Tarih ve Edebiyat)*, II Cilt, 151-172.
- Gedik, A. (2014). Türk kültürünün Cezâyir'de etkileri (Cezâyir şehir örneği). *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1(39), 9-23.
- Hoşca, F. (2020). Sudan'da Türkçe öğretiminde karşılaşılan zorluklar. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi* 3 (1), 77-87.
- Işık, C. (2015). Arapça ile Türkçe arasındaki temel farklılıklar. *Iğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (6), 119-146.
- İltar, L. (2014). *Yabancılar Türkçe öğretiminde Arapça-Türkçe ortak kelimeler yardımıyla etkinlik geliştirme ve uygulama* (Mısır örneği), (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İnan, R. & Öztürk, M. (2015). Değişkenler açısından Araplara Türkçe öğretimi (Ürdün-Mısır Örneği). *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (18), 377-392.
- İşler, E. (1997). *Türkçede anlam kaymasına uğrayan Arapça kelime ve kelime grupları*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Kerim, M. R. (1996). *Elmuktadip Fi Lehecat-ülarap*. El-Turkey Yayınevi.
- Kirik, E. (2019). Yabancılar Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunlar üzerine tespitler ve teklifler: Sudan- Kur'an-ı Kerim ve İslami Bilimler Üniversitesi örneği. *Araştırmalarda Yeni Yaklaşımlar* 1, 304-324.

- Osman, H. (2024). *Mısırlı öğrencilerin yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde karşılaştıkları ortak kelimeler üzerine bir inceleme: ULUTÖMER Türkçe Öğretim Seti A1 Ders Kitabı örneği*, (Yüksek lisans tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi). YÖKTEZ merkezinden edinilmiştir.
- Özbek, N. (2020). *Türkçenin Irak Arapçası üzerindeki etkisi*, (Yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi) YÖKTEZ merkezinden edinilmiştir.
- Özbek, N. & Hacıbekiroğlu, A. (2020). Irak Arapçasına geçen ve anlam kaymasına uğrayan bazı Türkçe kelimeler. *Journal of Analytic Divinity* 4(1), 167-182.
- Özdemir, V. & Yazıcı, M. H. (2017). Araplara Türkçe öğretiminde alfabe sorunu: İskenderiye örneği. *Uluturkad* 2(1), 55-70.
- Özgeçit, N. (2017). *Arapça ve Türkçe ünlü ve ünsüzlerin birbirlerine etkisi*, (Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi). YÖKTEZ merkezinden edinilmiştir.
- Polat, H. (1998). *Arapların Türkçe öğrenirken karşılaştıkları sorunlar*, (Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi). YÖKTEZ merkezinden edinilmiştir.
- Tuzlukaya, S. (2019). Filistinli öğrencilerin Türkçe öğrenirken temel düzeyde (A1-A2) karşılaştıkları ortak güçlükler. *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 4(1), 1-15.
- Türkmen, E. (1988). Arapça'nın Libya lehçesindeki Türkçe kelimeler. *Erdem*, 4(10), 211-226.
- Uysal, H. (2018). *Mısır Arapçasındaki Türkçe*. İksad Publishing House.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilingual.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Akademik ve Mesleki Yayınlar.
- Yıldız, M. (2010). Standart ve yerel Arapçanın tarihsel ve filolojik sınırlar: Mısır lehçesi örneği. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 10(3), 23-41.

Extended Abstract

In a rapidly developing world, nations have realized that they cannot act alone in order to keep up with global developments, and have felt the need to interact with other nations in various areas such as economy, social life, education, etc. The result of this interaction has created the need to learn and teach foreign languages. Turks and Arabs are two nations that have lived together, influenced, and been influenced by each other for centuries. Therefore, just as Turks felt the need to learn Arabic, Arabs felt the need to learn Turkish. And works such as “Divan-ı Lügat ’it Türk” by Kaşgarlı Mahmut and “Kitabül’ l-İdrak Li Lisânü’ l-Etrak” by Ebu Hayyan emerged to meet this need. Today, teaching Turkish to Arabs is carried out as a second language in TÖMER centers within the borders of Türkiye and as a foreign language outside Türkiye in universities, Yunus Emre Institutes, Maarif Schools and various private language centers.

There are a few key points to consider when teaching Turkish to Arabs. The Arab world comprises 22 countries across both Africa and Asia. Each country differs from others in terms of geography, climate, culture, social life, lifestyle, economy, and interaction with other nations. These differences are reflected in the language spoken by people in that country in daily life. To put it more clearly, these differences create different dialects of Arabic. In almost every Arab country, for various reasons, a dialect derived from Standard (Fusha) Arabic is used. While Fusha is preferred in official correspondence, books, magazines, and newspapers, the dialect is used in everyday life among the people, on television, and/or on the radio, etc.

The aim of this study is to explore the impact of different Arabic dialects on teaching Turkish as a foreign language. To this end, this study examines some of the dialects spoken in various Arab countries and attempts to identify their differences. Therefore, studies on teaching Turkish as a foreign language conducted in various Arab countries, such as Egypt, Iraq, Algeria, Tunisia,

Jordan, and Sudan are reviewed. The challenges faced by Arab learners of Turkish are explored, and the relationship between these challenges and the different Arabic dialects is examined.

Based on the explanation above, several variables must be considered in teaching Turkish to Arab learners. One of these variables is dialect. While Arabic dialects derive their origins from Fusha, each has its own unique characteristics, and these characteristics make a dialect spoken in an Arab country differ from both Fusha and other dialects. These differences are evident in vocabulary and sentence structure, as well as in the use of letters and words. For example: The Turkish “c” sound is found in Fusha, corresponds to Arabic sound “ج, cim”, but this sound is pronounced as a “g” sound in Egyptian, Sudanese, and Jordanian dialect. For this reason, most Egyptian, Sudanese and Jordanian learners pronounce the Turkish "c" sound in common Turkish-Arabic words as "g" sound. To give another example, one of the letters found in Standard Arabic but not in Turkish is the letter “ق”. In Turkish the sound “ق” is pronounced as “k”. In Egyptian dialect, the “ق/ق” sound is pronounced as “hemze (ء), i/e”. That’s why most Egyptian learners mispronounce common words containing this sound.

Another point to consider when teaching Turkish to Arabs is the Turkish-Arabic interaction. Languages like Turkish and Arabic have influenced each other and exchanged words. Just as there are words of Arabic origin found in Turkish, there are also words of Turkish origin in different dialects of Arabic. However, a Turkish word found in one dialect of Arabic does not necessarily mean that it will be found in other dialects. A third point to consider when teaching Turkish to Arabs is the concept of bilingualism. The vast majority of Arab learners attempting to learn Turkish as a foreign or second language already know one or two foreign languages and are first introduced to the Latin alphabet through their foreign languages. Therefore, learners make mistakes arising from the foreign languages they know. Finally, a word that passes from Arabic to Turkish or from Turkish to Arabic does not always have the same meaning. Sometimes it takes on a second meaning, and sometimes it undergoes a semantic shift, gaining an entirely new meaning. That’s why when teaching Turkish to Arabs, false friends must be taken into account and explained to students.
